

בעניין:

הצלחה – לקידום חברה הוגנת

עמותה רשומה מספר 580490902
מרחוב מנחם בגין 7, רמת גן 5268102

על ידי באי-כוחה גיל רון, קינן ושות', עורכי-דין
וכן על ידי בא-כוחה עורך-הדין עופר לוי
שכתובתם אצל גיל רון, קינן ושות', עורכי-דין
בית לסין, רחוב ויצמן 32, תל-אביב 6209105
מס' טל': 03-6967676; מס' פקס': 03-6967673

המבקשת

- נ ג ד -

1. בנק הפועלים בע"מ

חברה מספר 520000118
משדרות רוטשילד 50, תל אביב 6688314

2. בנק מזרחי טפחות בע"מ

חברה מספר 520000522
מרחוב ז'בוטינסקי 7, רמת גן 5252007

המשיבים

בקשה לאישור תובענה ייצוגית

בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006

בית המשפט הנכבד מתבקש כדלקמן :

א. לאשר למבקשת להגיש תובענה ייצוגית נגד המשיבים (להלן : בנק הפועלים ובנק מזרחי), בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006 (להלן : חוק תובענות ייצוגיות) ;

נוסח התובענה מצורף לבקשה זו כנספח 1 ;

ב. לקבוע, בהתאם לסעיפים 10 ו-14(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות, כי התובענה תוגש בשם כל אדם (לרבות תאגיד) שהוא בעל זכויות בנכס עזוב (כהגדרת מונח זה להלן), או שהיה בעל זכויות בנכס עזוב במהלך התקופה שהחלה שבע השנים לפני הגשת בקשה זו ותסתיים עם הגשת התביעה הייצוגית לאחר אישורה, לרבות יורשים של אדם כאמור ; לעניין זה "נכס עזוב" משמע נכס מכל סוג המנוהל על ידי מי מהמשיבים או נמצא בחזקתם או בשליטתם לרבות חשבונות עובר ושב, פקדונות כספיים במטבע ישראלי או מטבע חוץ, וניירות ערך, אשר עברו ארבע שנים מהמועד האחרון שבו התקבלה פניה בקשר אליו מבעליו (ולחלופין – אם עברו עשר שנים ממועד קבלת פניה) ; ובלבד שביחס ללקוחות בנק הפועלים, שווי הנכס העזוב עומד או עמד במועד כלשהו בתקופה זו על 2,600 ש"ח או פחות, וביחס לבנק מזרחי – 920 ש"ח או פחות ;

ג. לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(2) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המבקשת תהיה התובעת הייצוגית, וכי באי-כוחה החתומים על בקשה זו יהיו באי-הכוח המייצגים ;

ד. לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות, כי המעשים המתוארים בבקשה זו מקימים לחברי הקבוצה עילות תביעה בגין הפרת חובה חקוקה לפי סעיף 63 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן : פקודת הנזיקין) ; עילת תביעה לפי חוק עשיית עושר ולא במשפט, התשל"ט-1979 (להלן : חוק עשיית עושר ולא במשפט) ; הפרת החובה החלה על נאמן לנהוג באמונה ובשקידה, לפי סעיף 10(ב) לחוק הנאמנות, התשל"ט-1979 (להלן : חוק הנאמנות) ; הפרת האיסור החל על נאמן לעשות דבר שיש בו סתירה בין טובת הנאמנות לבין טובתו שלו, לפי סעיף 13 לחוק הנאמנות ; הפרת החובה החלה על שלוח לנהוג בנאמנות כלפי השולח, לפי סעיף 8 לחוק השליחות, התשכ"ה-1965 (להלן : חוק השליחות) ; הפרת חובת האמון המיוחדת המוטלת על תאגידים בנקאיים ; הפרת החובה לנהוג בתום לב ובדרך מקובלת, לפי סעיפים 39 ו-61(ב) לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 (להלן : חוק החוזים) ; רשלנות לפי סעיף 35 לפקודת הנזיקין ; וכל עילה אחרת העולה מן העובדות שמופיעות בבקשה זו ;

ה. לקבוע, בהתאם לסעיף 14(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות, כי אלה יהיו הסעדים בתובענה הייצוגית :

(1) חיוב המשיבים לדווח לאפוטרופוס הכללי על כל נכס עזוב, יהא שוויו אשר יהא ;

(2) חיוב המשיבים להשיב כל התעשרות וטובת הנאה שהם הפיקו כתוצאה מהפרת חובות הדיווח לאפוטרופוס הכללי, לרבות עמלות שנגבו בגין נכסים עזובים ;

(3) פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזק שנגרם להם כתוצאה מהפרת חובות הדיווח לאפוטרופוס הכללי, לרבות בגין עמלות ששולמו ובגין פגיעה באוטונומיה ;

ו. להורות, בהתאם לסעיף 25 לחוק תובענות ייצוגיות, כי ההחלטה בבקשה זו תפורסם באופן שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד, לרבות משלוח הודעה אישית לחברי הקבוצה בהתאם לכתובתם כפי שמופיעה ברישומי המשיבים, וכן להורות על פרסום בעיתונות, ולהוסיף ולהורות כי המשיבים יישאו בעלות הפרסום ומשלוח ההודעות ;

ז. לאשר, בהתאם לסעיף 13 לחוק תובענות ייצוגיות, את התובענה כייצוגית, בנוסח המוצע או בכל שינוי עליו בית המשפט הנכבד יחליט, הכל כפי שייראה בעיני בית המשפט הנכבד ראוי לשם הבטחת ניהול הוגן ויעיל של התובענה הייצוגית ; וכן

ח. לחייב את המשיבים בהוצאות ובשכר טרחת עורכי הדין.

ואלה נימוקי הבקשה:

חלק ראשון - מבוא

1. כספים ונכסים של הציבור, בהיקף עצום, נשכחים ונותרים עזובים בידי המשיבים. הנכסים נותרים תחת ניהול המשיבים, בלי שבעליהם מודעים לקיומם. לרוב מדובר בחשבון ישן שקיומו נשכח. לעיתים בעלי הזכויות בחשבון הם יורשי הבעלים המקורי, והם לא יודעים על כך.
2. הדין מחייב את הבנקים לפעול לאיתור בעלי הנכסים. ביחס לנכסים שבעליהם לא אותרו, הבנקים מחויבים לדווח לאפוטרופוס הכללי, לפי סעיף 5 לחוק האפוטרופוס הכללי, תשל"ח-1978 ולפי סעיף 2 לחוק להגנת רכוש מופקד, תשכ"ה-1964 (להלן: חוק האפוטרופוס הכללי וחוק הגנת רכוש מופקד). הניסיון מלמד כי האפוטרופוס הכללי מאתר את הבעלים, בהצלחה נאה.
3. המשיבים מקיימים את חובת הדיווח באופן לקוי. הם מדווחים על נכסים עזובים רק אם הסכום עולה על רף מינימלי, אותו כל אחד מהם קבע על דעת עצמו. בנק הפועלים קבע רף של 2,600 ש"ח, ובנק מזרחי - 920 ש"ח. אם שווי הנכס העזוב לא מגיע אל הרף שנקבע, המשיבים מרשים לעצמם לא לדווח עליו לאפוטרופוס הכללי.
4. התנהלות זו מקנה לחברי הקבוצה שלל עילות תביעה – הפרת חובה חקוקה, הפרת חובות של נאמן ושלוח, הפרת חובת האמון המיוחדת המוטלת על תאגידים בנקאיים, עשיית עושר ולא במשפט, הפרת החובה לנהוג בתום לב ובדרך מקובלת ורשלנות.
5. כתוצאה מהתנהלות פסולה זו של המשיבים, נגרם לחברי הקבוצה נזק. הם לא מודעים לכספים שעומדים לרשותם, ואינם יכולים לעשות בהם שימוש. המשיבים אף נהנים מעמלות הנגבות בגין הכספים, ומפיקים טובת הנאה נוספת מכך שהכספים מהווים חלק מהיתרות המופקדות אצלם.
6. הליך זה נועד לחייב את המשיבים למלא אחר חובות הדיווח המוטלות עליהם, להשיב עמלות שנגבו בגין כספים אלה, ולפצות את הניזוקים.
7. העניין נושא חשיבות ציבורית רבה. אין לאפשר לבנקים להפר את חובת הדיווח בקשר לכספים שנמצאים בחזקתם. אין להתיר להם להפיק רווח מכך.

חלק שני- נכסים עזובים שבידי הבנקים - רקע

8. הבנקים במדינת ישראל מחזיקים נכסים עזובים בשווי עתק. לעתים נכסים אלה מכונים - פיקדונות ללא תנועה. מזה שנים המפקח על הבנקים מנסה להתמודד עם התופעה בדרכים שונות. למרבה הצער, למרות שמושקעים בכך מאמצים ומשאבים, התופעה ממשיכה להיות רווחת.
9. בהודעה לעיתונות של בנק ישראל מיום 12 בספטמבר 2016, נאמר כי "קיימים במערכת הבנקאית כ-480,000 חשבונות בנק ופיקדונות ללא תנועה של יחידים, בסך מצטבר של כ-9 מיליארד ₪. מזה, מספר חשבונות הבנק של נפטרים עומד על כ-64,000, בסך מצטבר של כ-1.3 מיליארדי ₪".
- הודעה לעיתונות של בנק ישראל "צעד נוסף של הפיקוח על הבנקים למען הציבור: מערכת חדשה לאיתור כספים בבנקים" מיום 12 בספטמבר 2016 מצורפת לבקשה זו כנספח 2.

10. סעיף 13ב' לפקודת הבנקאות, 1941 (להלן: פקודת הבנקאות) מטיל חובה על בנקים לפעול לאיתור בעלי פיקדונות ללא תנועה. כבר בשנות התשעים של המאה הקודמת, המפקח על הבנקים פעל לאכוף את מילוי החובה. בחוזר מס' ח-06-1925 מיום 1 בינואר 1998, המפקח קבע כי "... לאור ההתפתחויות הטכנולוגיות והאחרות ... יש לבחון את סבירות פעולתו של התאגיד הבנקאי בנסיונו ליצור קשר עם הלקוח, לפי הנסיבות המשתנות עם הזמן"; והורה כי "התאגידים הבנקאיים מתבקשים לבחון מחדש את נהליהם בתחום זה..."

חוזר ח-06-1925 של המפקח על הבנקים "פקדונות ללא תנועה" מיום 1 בינואר 1998 מצורף לבקשה זו כנספח 3.

11. ביום 13 באפריל 2005 בנק ישראל הוציא הודעה לעיתונות, לפיה "הוא בוחן שינויים בטיפול בחשבוניות ללא תנועה במערכת הבנקאית. מתכונת הטיפול הנוכחית בחשבוניות ללא תנועה נקבעה בשנות השמונים והעלתה במהלך השנים שורה של בעיות, בהן מנסה ההצעה החדשה לטפל". הודעה נוספת שעוסקת בעניין הוצאה בחלף שנים, ביום 4 באפריל 2013.

הודעה לעיתונות של בנק ישראל "חשבוניות ללא תנועה" מיום 13 באפריל 2005 מצורפת לבקשה זו כנספח 4.

הודעה לעיתונות של בנק ישראל "הפיקוח על הבנקים מטיל חובות על הבנקים לאיתור לקוחות שאבד עימם הקשר" מיום 4 באפריל 2013 מצורפת כנספח 5.

12. ביום 12 בספטמבר 2016 בנק ישראל הוציא חוזר בנוגע למיזם לאיתור פיקדונות ללא תנועה וחשבוניות של נפטרים, בשם "הר הכסף 2". על-פי החוזר הוקם אתר אינטרנט, בו ניתן לאתר פיקדונות ללא תנועה. חוזר בנק ישראל מס' ח-06-2510 "הר הכסף 2" מיום 12 בספטמבר 2016 מצורף לבקשה זו כנספח 6.

13. בהוראת דיווח מיום 1 בפברואר 2018, המפקח על הבנקים נקט צעד נוסף, וחייב את הבנקים למסור לו מידע על דיווחיהם לאפוסטרופוס הכללי.

הוראת הדיווח "פיקדונות ללא תנועה המפקח על בנקים", מיום 1 בפברואר 2018, מצורפת לבקשה זו כנספח 7.

14. הנושא עלה לדיון בישיבת ועדת הכלכלה של הכנסת, שהתקיימה ביום 13 ביולי 2018. מהדברים שנאמרו עולה כי בנקים ממשיכים להחזיק סכומי כסף נכבדים בפיקדונות ללא תנועה. נציגת הפיקוח על הבנקים, גברת קרנית אופק, הביעה את אכזבתה מחוסר ההצלחה של מיזם "הר הכסף 2". היא עמדה על הצורך בפעולות נוספות - "קיווינו שהציבור יחפש את הכספים, אך הבנו שזה לא קרה ואנחנו חושבים איזה צעדים כדאי לנקוט כעת" (עמוד 9 לפרוטוקול).

פרוטוקול ישיבה של ועדת הכלכלה של הכנסת מיום 13 ביולי 2018 מצורף לבקשה זו כנספח 8.

15. הנה, חשבוניות ללא תנועה הפכו לבעיה רחבת היקף. המפקח על הבנקים עמל כדי לפתור את הבעיה ולהחזיר את הכספים לציבור. חרף מאמציו, חלק נכבד מהכספים נותרים בידי הבנקים.

חלק שלישי - חובת הדיווח לאפטרופוס הכללי והפרתה על ידי המשיבים

16. תאגידים בנקאיים מחויבים לדווח לאפטרופוס הכללי על נכסים עזובים.
17. סעיף 5(א) לחוק האפטרופוס הכללי קובע כי "מי שמחזיק בנכס עזוב או בנכס שיש לו יסוד סביר להניח שהוא עזוב ... חייב להודיע על כך לאפטרופוס הכללי ולמסור לו את הפרטים הידועים לו על הנכס". נכס עזוב מוגדר כנכס אשר "לא נמצא מי שרשאי ומסוגל לנהוג בו מנהג בעלים או לנהלו, או שבעלו אינו ידוע" (תנאי נוסף עוסק בזיקה של הנכס לישראל, והוא מתקיים בכל המקרים הנוגעים לענייננו).
18. פקודת הבנקאות מגדירה פקדון ללא תנועה, כך – "... שלגביו עברו עשרה חדשים מהיום שנתקבלה ההוראה האחרונה מבעל הפקדון". פיקדונות כוללים חשבונות עובר ושב, פיקדונות כספיים במטבע ישראלי או מטבע חוץ, וניירות ערך. ראו את דברי הסבר לחוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 14), התשמ"א-1981, ה"ח 1525. לפי סעיף 13ב' לפקודת הבנקאות, לאחר תקופה זו, של עשרה חודשים, חלה חובה לנסות ליצור קשר עם בעלי פקדון ללא תנועה, וכן חלה חובה להשקיע את הכספים לפי הוראות של נגיד בנק ישראל.
19. סעיף 2 לצו הבנקאות (פקדונות ללא תנועה), תש"ס-2000 (להלן: צו הבנקאות-פקדונות), קובע כי הוראה להשקעה של פקדון, פוקעת בחלוף ארבע שנים ממועד קבלתה. בהתאם לכך הוגדר "נכס עזוב", בפתח הבקשה.
20. לצד חובת הדיווח מכוח חוק האפטרופוס הכללי, בחלוף תקופה של עשר שנים קמה חובת דיווח גם מכוח סעיף 2 לחוק להגנת רכוש מופקד – "מי שנמסר נכס להנהלתו או לשליטתו לטובתו של אחר (להלן – בעל זכות) על פי הרשאה או מינוי או בחזקת נאמן, ימסור לאפטרופוס הכללי הודעה על כך בכתב, כאמור בסעיפים 3 ו-4, אם עברו עשר שנים מיום ההרשאה, המינוי או תחילת הנאמנות, או מיום שניתנו לו על ידי בעל הזכות הוראות ביחס לנכס או מיום שבעל הזכות הסכים בכתב שהודעה כאמור לא תימסר, הכל לפי המאוחר יותר". בהתאם לכך הוגדר, באופן חלופי, "נכס עזוב", בפתח הבקשה.
21. לחובות הדיווח לאפטרופוס הכללי חשיבות רבה. עם קבלת הדיווח, האפטרופוס הכללי פועל לאיתור בעלי הזכויות. פעולה זו מאוד אפקטיבית. בישיבת ועדת הכלכלה של הכנסת שהתקיימה ביום 13 ביולי 2018 האפטרופוס הכללי, עו"ד סיגל יעקבי, מסרה כי ניתן באמצעות בדיקה פשוטה לאתר כ-90% מבעלי החשבונות (נספח 8 לבקשה זו, עמוד 10). בעקבות הדיווח הוצאה הודעה לעיתונות, בה הוצג שוב אותו נתון.
- הודעת הכנסת לעיתונות "הבנקים ממשיכים לנהל חשבונות רדומים של מיליארדי שקלים – למרות שאפשר לאתר כ-95% מבעליהם, כך נחשף היום בוועדת הכלכלה" מצורפת כנספח 9.
22. נתון מדעים זה - 90% איתור - נובע מכך שלאפטרופוס הכללי האפשרות לבצע מגוון פעולות ובדיקות גדול בהרבה מזה של הבנקים, לשם איתור בעלי זכויות. במכתב האפטרופוס הכללי מיום 23 יולי 2008 לוועדת הכלכלה של הכנסת, הוצגו פעולות איתור שמבוצעות על ידיו. בין היתר, הוא מבצע בדיקות מול מרשם האוכלוסין של משרד הפנים (בקשר לכתובת מגורים, יציאה מהארץ, פטירה ויורשים), רשם הירושות, חברה קדישא, ארכיון משרד הפנים, המוסד לביטוח לאומי, משרד התחבורה והרשויות המקומיות. כמו כן הוא נוהג לפנות לקונסוליות ושגרירויות ישראל ברחבי העולם, פונה לבנקים אחרים, וכן מברר אצל בנק ישראל אם רשומים מלוות לזכות בעל החשבון. נוסף על כל אלה, נערכות פניות לאנשים וגופים בהתאם למידע שמתקבל.
- מכתב האפטרופוס הכללי מיום 23 יולי 2008 לוועדת הכלכלה מצורף כנספח 10.

23. המשיבים מכירים היטב את חובת הדיווח. אולם הם מקיימים אותה באופן לקוי. ללא כל בסיס חוקי, הם נטלו לעצמם הקלה וקבעו רף מינימום לחובת הדיווח. בנק הפועלים קבע רף של 2,600 ש"ח, ובנק מזרחי - 920 ש"ח. אם שווי הנכס העוזב לא מגיע אל הרף שנקבע, המשיבים לא מדווחים עליו לאפוטרופוס הכללי.
24. מנהלי המבקשת למדו על כך שבנקים קבעו סכומי מינימום לדיווח, מעיון בפרוטוקול ישיבת ועדת הכנסת מיום 13 ביוני 2018 (נספח 8 לבקשה זו). למנהלי המבקשת אף נודע כי עמותת צדק פיננסי – אזרחים למען יושר, תחרות ושקיפות במערכת הבנקאית (להלן: עמותת צדק פיננסי), פעלה לבירור העניין. ביום 9 באוקטובר 2018 עמותת צדק פיננסי פנתה אל האפוטרופוס הכללי בבקשה לקבל נתונים בקשר לסכומי מינימום שבנקים קובעים, בנוגע למילוי חובת הדיווח לאפוטרופוס הכללי. ביום 13 בפברואר 2019 הממונה על חופש המידע באגף האפוטרופוס הכללי, השיב, בין היתר, כי בנק הפועלים קבע רף של 2,600 ש"ח ובנק מזרחי - 920 ש"ח. עוד נמסר כי בנק לאומי לישראל בע"מ והבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ נוהגים לדווח "מהשקל הראשון".
- מכתב עמותת צדק פיננסי אל האפוטרופוס הכללי מיום 9 באוקטובר 2018 מצורף לבקשה זו כנספח 11.
- מכתב הממונה על חופש המידע באגף האפוטרופוס הכללי אל עמותת צדק פיננסי מיום 13 בפברואר 2019 מצורף לבקשה זו כנספח 12.
25. אין כל בסיס בחוק לצמצום חובת הדיווח, בדרך של קביעת סכום מינימום. ואכן, באותו מכתב, מיום 13 פברואר 2019 (נספח 12 לבקשה זו), נמסר לעמותת צדק פיננסי מטעם האפוטרופוס הכללי, כי "חוק האפוטרופוס הכללי, תשל"ח-1978 אינו קובע רף מינימום לדיווח".
26. ההתנהלות הפסולה של המשיבים גורמת לכך שסכומי עתק ייוותרו בידיהם. בהודעת בנק ישראל מיום 12 בספטמבר 2016 (נספח 2 לבקשה זו) נמסר כי בכ-60% מן המקרים, היתרה נמוכה מ-1,000 ש"ח.
27. עולה מכך כי המשיבים נתנו לעצמם פטור מחובת הדיווח, ביחס לרוב הפיקדונות ללא תנועה. הדברים נכונים במיוחד ביחס לבנק הפועלים שקבע רף מינימום גבוה.
28. התנהלות זו אף מאפשרת למשיבים לגבות עמלות שלא כדין. צו הבנקאות-פקדונות מתיר לבנקים לגבות עמלות מפקדון ללא תנועה עד ארבע פעמים בשנה. בהיתן העובדה שהבנקים מקיימים את חובותיהם, לרבות דיווח לאפוטרופוס הכללי, אכן יש מקום לגביית העמלה. ואולם אם הבנקים לא מקיימים את חובותיהם וכתוצאה ממחדליהם בעלי החשבון אינם מודעים לקיומו, הם אינם זכאים לגבות עמלה. כשהלקוחות אינם מודעים לחשבון (וממילא לא מבצעים בו שום פעולה), והבנקים לא מעניקים ללקוחות כל שירות (אפילו לא פניה לאפוטרופוס), אין שום הצדקה לגביית העמלה.
29. העמלות נגבות בהתאם לכללי הבנקאות (שירות ללקוח) (עמלות), תשס"ח-2008 (להלן: כללי הבנקאות-עמלות). בהתאם לכללים ולתעריפונים, ניתן לגבות עמלת מינימום, גם אם לא התבצעה כל פעולה בחשבון. עד יום 31 במרץ 2014 עמלת המינימום שגבה בנק הפועלים עמדה על 13 ש"ח, ובנק מזרחי גבה 13.60 ש"ח. החל מיום 1 באפריל 2014, עמלת המינימום עומדת על מחיר של פעולה על ידי פקיד. במקרה של בנק הפועלים, מדובר ב-6.50 ש"ח, ושל בנק מזרחי – 6.80 ש"ח. בהנחה שנגבית עמלת המינימום, לאורך שנים מצטברות עמלות בסכומים גבוהים.
30. לסיכום חלק זה, המשיבים מחויבים לדווח לאפוטרופוס הכללי על נכסים עזובים. הם מפרים חובה זו על ידי קביעת סכומי מינימום לדיווח. אין לכך בסיס בחוק. כתוצאה ממהלך פסול זה, המשיבים מונעים מבעלי הנכסים לעשות בהם שימוש. לא רק זאת, המשיבים גובים עמלות בגין נכסים אלה.

חלק רביעי – לחברי הקבוצה עילות תביעה מצוינות

31. התנהלות המשיבים מקימה עילת תביעה בגין הפרת חובה חקוקה. סעיף 63(א) לפקודת הנזיקין מורה כי "מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאליו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו". כפי שהראינו, המשיבים מפרים חובות דיווח המוטלות עליהם בחוק האפוטרופוס הכללי ובחוק להגנת רכוש מופקד. החיקוק נועד לטובתם של חברי הקבוצה, בעלי הפיקדונות, והגנתם. הפרת החובה מסבה לחברי הקבוצה נזק ממוני שאליו התכוון החיקוק - עמלות שנגבות מהפיקדונות ללא תנועה. כמו כן מחדלי המשיבים גורמים לנזק לא ממוני, שבא לידי ביטוי באי-ידיעה על כך שעומדים לרשותם כספים, וכפועל יוצא מכך - קבלת החלטות על בסיס מידע חסר. על כן, קמה נגד המשיבים עילת תביעה בגין הפרת חובה חקוקה.
32. מעשי המשיבים מקנים לחברי הקבוצה עילת תביעה גם בגין עשיית עושר ולא במשפט. העושר האסור שצברו המשיבים נוצר, בין היתר, בדרך של גביית עמלות. המשיבים נמנעים מדיווח לאפוטרופוס הכללי. כפי שהראינו, אם המשיבים היו מקיימים את חובת הדיווח, למעלה מ-90% מבעלי החשבונות היו מאותרים. המשיבים פועלים להותיר את הכספים בידיהם ומאפשרים לעצמם להמשיך בגביית העמלות. כך המשיבים מעבירים את אט את הכספים לכיסם, במקום שהכספים יגיעו לידי בעליהם.
33. צו הבנקאות-פקדונות, מתיר לבנקים לגבות עמלות מפקדון ללא תנועה, עד ארבע פעמים בשנה. ביסוד הזכות לגביית העמלה עומדת ההנחה כי הבנק מילא אחר החובה לפעול לאיתור בעל הפיקדון, לרבות חובת הדיווח לאפוטרופוס הכללי. אין כל הגיון בכך שתאגיד בנקאי ישמור את הכספים בידי, ללא ידיעת בעל החשבון, לא יפעל לאיתורו, וימשיך לגבות עמלות. פרשנות זו מרוקנת את הצו מתוכן. כך פועלים המשיבים. הם לא מדווחים לאפוטרופוס הכללי ומונעים את איתור בעלי החשבונות. במקביל הם ממשיכים לגבות את העמלות. גביית העמלות מנוגדת לדין.
34. המשיבים מפרים גם חובות המוטלות עליהם כנאמנים ושלוחים. סעיף 10(ב) לחוק הנאמנות קובע כי "במילוי תפקידיו חייב הנאמן לנהוג באמונה ובשקידה כפי שאדם סביר היה נוהג באותן נסיבות". כמו כן, לפי סעיף 13 לחוק הנאמנות, "נאמן לא ירכוש לעצמו או לקרובו נכס מנכסי הנאמנות או כל זכות בו, לא יפיק לעצמו או לקרובו טובת הנאה אחרת מנכסי הנאמנות או מפעולותיה, ולא יעשה דבר שיש בו סתירה בין טובת הנאמנות לבין טובתו שלו או של קרובו". סעיף 8 לחוק השליחות קובע כי "קיבל אדם עליו להיות שלוח, חייב הוא לנהוג כלפי השולח בנאמנות ולפעול בהתאם להוראותיו...". המשיבים פועלים בנכסים העזובים כנאמנים ושלוחים של חברי הקבוצה. בקביעת רף מינימאלי לדיווח לאפוטרופוס הכללי וגביית עמלות בגין נכסים עזובים, הם מפרים חובות אלה.
35. המשיבים גם מפרים את חובת האמון המיוחדת, המוטלת על תאגידים בנקאיים. בע"א 5893/91 **טפחות בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' צבאח**, פ"ד מח(2) 573, 594 (1994), בית המשפט העליון קבע כי "חובת אמון היא אחד היסודות של היחס בנק-לקוח - יהיה אשר יהיה טיבו של השירות". ראו גם ע"א 1304/91 **טפחות - בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' ליפרט**, פ"ד מז(3) 309 (1993); אהרן ברק "ניגוד אינטרסים במילוי תפקיד" **משפטים** י' 11 (תש"ס); רות פלאטו-שנער "הרהורים בנושא גבולותיה הראויים של חובת האמון הבנקאית: הבנק כאפוטרופוס של הלקוח?" **חובות אמון בידין הישראלי** 107 (פלאטו-שנער ושגב עורכים, 2016).

36. במעשים ומחדלים אלה, המשיבים גם מפרים את החובה לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב. סעיף 39 לחוק החוזים קובע כי "בקיום של חיוב הנובע מחוזה יש לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב; והוא הדין לגבי השימוש בזכות הנובעת מחוזה". סעיף 61(ב) לחוק החוזים קובע כי "הוראות חוק זה יחולו, ככל שהדבר מתאים לענין בשינויים המחוייבים, גם על פעולות משפטיות שאינן בבחינת חוזה ועל חיובים שאינם נובעים מחוזה". התנהלות המשיבים – אי-דיווח על נכסים עזובים וגביית עמלות מאותם נכסים – מפרה חובה זו.

37. נוסף על כל אלה, מעשי המשיבים מקימים לחברי הקבוצה עילת תביעה בגין רשלנות, מכוח סעיף 35 לפקודת הנזיקין. לפי הוראת חוק זו, "עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות – הרי זו התרשלנות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה". המשיבים עשו מעשה שבנק סביר וכשיר לא היה עושה באותן נסיבות (הנהגת סכום מינימום לדיווח), וכן לא עשו מעשה שבנק סביר וכשיר היה עושה באותן נסיבות (אי-דיווח על פקדונות ללא תנועה). המשיבים לא השתמשו במיומנות, ולא נקטו מידת זהירות, שבנק סביר היה משתמש או נוקט בהן באותן נסיבות. על כן, הם התרשלו. המשיבים נהגו כך ביחס לאדם אחר – בעלי הפקדונות. המשיבים נושאים בחובה כלפי בעלי הפקדונות. לכן, קמה עילת תביעה בגין רשלנות. ואכן, בדנ"א 1740/91 **בנק ברקליס-דיסקונט בע"מ נ' קוסטמן**, פ"ד מז(5) 31 (1993), בית המשפט העליון החיל את מבחן הסבירות על בנק.

38. לסיכום חלק זה, לחברי הקבוצה עילות תביעה מצוינות.

חלק חמישי – הסעדים בתביעה הייצוגית

39. עילות התביעה מזכות את חברי הקבוצה בסעדים הבאים:

- 39.1. חיוב המשיבים לדווח לאפוטרופוס הכללי על כל נכס עזוב, יהא שוויו אשר יהא;
- 39.2. חיוב המשיבים להשיב כל התעשרות וטובת הנאה שהם הפיקו כתוצאה מהפרת חובות הדיווח לאפוטרופוס הכללי, לרבות עמלות שנגבו בגין נכסים עזובים; וכן
- 39.3. פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזק שנגרם להם כתוצאה מהפרת חובות הדיווח לאפוטרופוס הכללי, לרבות בגין עמלות ששולמו ובגין פגיעה באוטונומיה.
40. סעיף 4(ב)(2) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "די בכך שהמבקש יראה כי לכאורה נגרם נזק לחבר הקבוצה או כי קיימת אפשרות סבירה שנגרם נזק לקבוצה שבשמה הוגשה הבקשה". המבקשת הוכיחה זאת.
41. המשיבים לא דיווחו לאפוטרופוס הכללי על הנכסים המוחזקים על ידיהם כנדרש לפי הדין. בכך הם שללו מחברי הקבוצה את האפשרות כי יאותרו וידווחו הנכסים שבעלותם. המשיבים הסבו לחברי הקבוצה נזק מממוני ולא ממוני, וכן יצרו לעצמם התעשרות שלא כדין.

42. המשיבים חייבים להשיב לחברי הקבוצה כל טובת הנאה שהם הפיקו מהנכסים העזובים. בע"א 19/83 **שלמה כרמל בע"מ נ' בריח חברה ליצור בע"מ**, פ"ד לט (4) 522 (1983), בית המשפט העליון קבע כי דיני עשיית עושר ולא במשפט אינם בוחנים את הנזק שנגרם למזכה (חברי הקבוצה), אלא את התועלת שהפיק הזוכה (המשיבים). המשיבים נטלו לעצמם עמלות מן החשבונות ללא תנועה, וכן לקחו יתרות אלה בחשבון בניהול עסקיהם. הם גם נהנו מפירות הכספים.
43. כאמור, המשיבים הם נאמנים של בעלי הנכסים. לפי סעיף 15 לחוק הנאמנות, "ריווח שהפיק נאמן שלא כדין עקב הנאמנות, דינו כחלק מנכסי הנאמנות". עיקרון ההשבה "הינו נוקשה, וחומרתו משתקפת בכך שהעובדות הבאות, כולן או חלקן, אין בהן כדי לשמש לנאמן הגנה בפני תביעת השבה של הנהנה: העובדה שהנאמן פעל בתום לב ומתוך אמונה שהוא פועל למען המוטב; העובדה שהפקת הרווח לא גרמה כל נזק למוטב, שתנאי העסקה היו הוגנים או שלא ניתן היה להפיק את הרווח עבור הנאמנות או עבור המוטב. כאמור, כל אלה אין בהם כדי לפטור את הנאמן מאחריות ולא ישמשו לו הגנה בפני תביעת המוטב להשבת הרווח" – דניאל פרידמן ואלרן שפירא בר-אור **דיני עשיית עושר ולא במשפט** 443-442 (2015) (להלן: פרידמן ושפירא בר אור **עשיית עושר ולא במשפט**). גישה זו אומצה על ידי בית המשפט העליון בע"א 4377/04 **הולצברג נ' מירז**, פ"ד סב(2) 661 (2007), פסקאות 3-4 לחוות הדעת של השופטת חיות; כן ראו ע"א 9656/05 **שוורץ נ' רמנוף חברה לסחר וציוד בניה בע"מ** פסקאות 57-60 (פורסם בנבו, 27.07.2008).
44. בע"א 6574/99 **מדינת ישראל, משרד השיכון נ' עו"ד בנימין קרייתי, מפרק חברת ביתרומעץ**, פ"ד נח(3) 313, 320 (2004) (להלן: עניין **ביתרומעץ**), בית המשפט העליון קבע חזקה, לפיה דחיית מועד קיומו של חיוב מועילה לחייב. בהתבסס על פסיקה זו, בת"צ (מחוזי מרכז) 2010-06-11 **מוסאי נ' המגן חברה לבטוח בע"מ** (פורסם בנבו, 12.12.2012) (להלן: עניין **מוסאי**), נקבע כי בעיכוב תשלום תגמולי ביטוח, חברת הביטוח מפיקה לעצמה טובת הנאה, אותה היא חייבת להשיב. כן ראו פרידמן ושפירא בר אור **דיני עשיית עושר ולא במשפט**, עמודים 462-463.
45. דברים אלה יפים לענייננו. לרשות חברי הקבוצה עומדים כספים, והם יכולים לעשות בהם שימוש. התנהלות המשיבים גורמת לדחייה בשימוש בכספים.
46. בעניין **ביתרומעץ** בית המשפט העליון קבע כי דיני עשיית עושר ולא במשפט מטילים חובה על המתעשר לשלם הפרשי הצמדה וריבית על התקופה בה הנכס עוכב בידיהם. כך גם נקבע בעניין **מוסאי**. יתרה מכך, בעניין **מוסאי** הוסבר כי "קיימת חזקה בדבר קיומה של עילה בעשיית עושר ולא במשפט לתשלום הפרשי הצמדה וריבית גם אם לא הוכח מה השימוש הקונקרטי שנעשה בכספים" (פסקה 20).
47. נוסף על כל אלה, לחברי הקבוצה נגרם נזק לא ממוני. ניטלה מהם החירות לעשות בכספים כרצונם. בת"צ (מחוזי ת"א) 16623-04-12 **לוי נ' פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ** (פורסם בנבו, 1.3.2015) (להלן: עניין **לוי**), בית המשפט קבע שהפרת חובת היידוע החלה על קופת גמל בקשר לקיומן של זכויות פיננסיות, הסבה לעמיתים ולמוטבים נזק מסוג של פגיעה באוטונומיה. הסיבה לכך ברורה. שלילת המידע נטלה מהעמיתים את החירות לעשות בכספים כרצונם. בית המשפט העליון דחה בקשת רשות ערעור על החלטה זו; רע"א 2282/15 **פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ נ' לוי** (נבו, 8.07.2015) (עם זאת, למען ההגינות, פסיקת בית המשפט העליון לא עסקה בסוגיית הנזק הלא ממוני).
48. הפיצוי בגין הפגיעה באוטונומיה צריך להלוו את מידת הפגיעה. בהתאם לכך, על הפיצוי להיקבע בהתאם לשווי הנכס העזוב. ככל שהנכס גדול יותר, כך שלילת האוטונומיה גדלה. המבקשת תטען כי בנסיבות העניין, הפיצוי צריך לעמוד על 5% משווי הנכס העזוב, לכל הפחות.

49. למבקשת קשה להעריך בשלב זה את סכום הנזק הכולל שנגרם לחברי הקבוצה. היקף הנזק משתנה ממקרה למקרה. עם זאת, ברור כי מדובר בסכומים מהותיים.
50. בשלב הדיון בתביעה ניתן יהיה להוכיח את הזכאות האינדיבידואלית בדרכים שונות, לרבות זיהוי חברי הקבוצה וקביעת הסכומים המגיעים להם, באמצעות הרישומים של המשיבים. הרי המשיבים מחזיקים בחשבונות וברישום אודות בעלי הזכויות בהם. כפי שצויין, האפוטרופוס הכללי מאתר אותם על נקלה.
51. בהתאם לתקנות 2(א)(11) ו-2(א)(12) לתקנות תובענות ייצוגיות, תש"ע-2010, יש לציין בבקשת אישור את הגמול ושכר הטרחה המבוקשים. המבקשת עותרת לקבוע גמול בשיעור של 7.5% משווי ההטבה לציבור (בתוספת מס ערך מוסף, אם חל), ושכר טרחה לפי השיעורים שנקבעו בהחלטת בית המשפט העליון בע"א 2046/10 שמש נ' רייכרט (פורסם בנבו, 23.05.2012). באותו ענין נקבע כי "על כל סכום שנגבה בפועל עד ל-5 מיליון ש"ח, ייפסק לטובת בא-הכוח המייצג שכר טרחה בשיעור של 25%; על כל סכום שנגבה בפועל בין 5 מיליון ש"ח עד ל-10 מיליון ש"ח ייפסק שכר טרחה בשיעור של 20%; ועל כל סכום שנגבה בפועל מעל 10 מיליון ש"ח, ייפסק שכר טרחה בשיעור של 15%" (פסקה 16). לענין שווי ההטבה, יש להביא בחשבון את שווי הנכסים העזובים שיובאו לידיעת חברי הקבוצה כתוצאה מההליך, שהרי שווי זה משקף את התועלת האמיתית שנובעת מההליך. כמו כן, יש לקחת בחשבון את ההטבה עקב שינוי ההתנהלות בעתיד. הגמול ושכר הטרחה המבוקשים אינם כוללים שכר טרחה והוצאות בגין הדיון בבקשת האישור.

חלק שישי - מתקיימים כל התנאים לאישור התובענה כייצוגית

52. התובענה ממלאת בבירור אחר כל התנאים הדרושים לצורך אישורה כתובענה ייצוגית.
53. התובענה תוגש בשם כל אדם (לרבות תאגיד) שהוא בעל זכויות בנכס עזוב, או שהיה בעל זכויות בנכס עזוב, במהלך התקופה שהחלה שבע שנים לפני הגשת בקשה זו ותסתיים עם הגשת התביעה הייצוגית לאחר אישורה, לרבות יורשים של אדם כאמור; לענין זה "נכס עזוב" משמע נכס מכל סוג המנוהל על ידי מי מהמשיבים או נמצא בחזקתם או בשליטתם לרבות חשבונות עובר ושב, פקדונות כספיים במטבע ישראלי או מטבע חוץ, וניירות ערך, אשר עברו ארבע שנים מהמועד האחרון שבו התקבלה פניה בקשר אליו מבעליו (ולחלופין – אם עברו עשר שנים ממועד קבלת פניה); ובלבד שביחס ללקוחות בנק הפועלים, שווי הנכס העזוב עומד או עמד במועד כלשהו בתקופה זו על 2,600 ש"ח או פחות, וביחס לבנק מזרחי – 920 ש"ח או פחות.
54. סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית...". בפרט 3 לתוספת השניה נקבעה הקטגוריה הבאה – "תביעה נגד תאגיד בנקאי, בקשר לענין שבינו לבין לקוח, בין אם התקשרו בעסקה ובין אם לאו". התביעה מוגשת כנגד תאגיד בנקאי בענין שבינו לבין לקוח.
55. המבקשת מגישה בקשת אישור זו כארגון, מכוח סעיף 4(א) לחוק תובענות ייצוגיות. הוראת חוק זו קובעת כי בין הרשאים להגיש בקשה לאישור תובענה ייצוגית "..." (3) ארגון בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א), שבתחום אחת המטרות הציבוריות שבהן עוסק הארגון – בשם קבוצת בני אדם אשר אותה תביעה או אותו ענין מעוררים שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עמה, ובלבד שבית המשפט שוכנע כי, בנסיבות הענין, קיים קושי להגיש את הבקשה בידי אדם כאמור בפסקה (1)..."

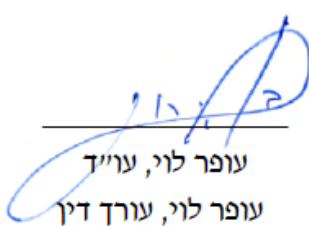
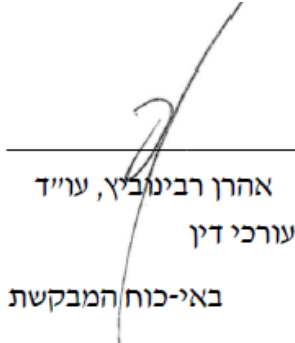
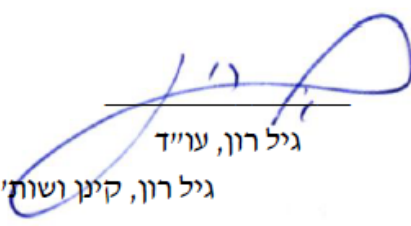
56. ברע"א 6897/14 **רדיו קול ברמה בע"מ נ' קולך - פורום נשים דתיות** (פורסם בנבו, 09.12.2015) (להלן: **עניין קול ברמה**), בית המשפט העליון התווה את דרך בה יש לבחון עמידה של ארגון בדרישות החוק. על הארגון להראות כי הוא עומד בדרישות הקבועות בסעיף 2 לחוק תובענות ייצוגיות. יש להראות שהארגון פועל באופן סדיר וממשי משך שנה לפחות למען מטרה ציבורית, כי הפעילות אינה מטעם מפלגה או גוף פוליטי או בזיקה לכך, וכי נכסי הארגון והכנסותיו משמשים באופן בלעדי להשגת המטרה הציבורית. לאחר מכן, יש להוכיח כי הארגון עומד בתנאים הקבועים בסעיף 4(א)(3) לחוק. לצורך זה יש להראות כי התובענה עוסקת באחת מהמטרות הציבוריות שבהן הארגון עוסק. כמו כן, יש להראות קושי להגיש את הבקשה בידי אדם בעל עילת תביעה אישית.
57. המבקשת, הצלחה – לקידום חברה הוגנת, עומדת בתנאים אלה.
58. המבקשת היא עמותה רשומה, הפועלת באופן סדיר וממשי למעלה מ-11 שנים. המבקשת הציבה לה למטרה, בין היתר, לפעול "להגשמה, קידום, הגברה, הפעלה ועידוד של אכיפה אזרחית והוגנות בתחומי ... חברה, הכלכלה... והצרכנות" (מתוך אתר האינטרנט של המבקשת - htl.org.il; כן ראו ערך על המבקשת באתר ויקיפדיה). המבקשת היא גורם מוביל במדינת ישראל בתחום האכיפה האזרחית.
59. מאז הקמתה, המבקשת פעלה רבות כדי להגן על הציבור בתחומים כלכליים רבים. פעולות המבקשת נועדו לשיפור נורמות התחרות, הגילוי וההגנות במשק.
60. לאורך השנים המבקשת הגישה תלונות ובקשות להפעלת סמכות למשרדי ממשלה ורשויות - רשות ניירות ערך, רשות התחרות, הרשות להגנת הצרכן וסחר הוגן, משטרת ישראל ורשויות פיקוח ואכיפה אחרות. הפניות התייחסו לאי-סדרים, שאותו על ידי המבקשת. המבקשת התייצבה בפני ועדות ממשלתיות וציבוריות רבות שעסקו בעניינים אלה. המבקשת אף עוסקת ברגולציה כלכלית, סדרי מנהל וממשל וטוהר מידות.
61. למבקשת פעילות מיוחדת בתחום הבנקאות. כך למשל, המבקשת הגישה עתירה בבג"ץ 8669/18 **התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' בנק ישראל**, בנוגע לעמלה הצולבת שנגבת בגין כרטיסי חיוב. הליך זה עדיין מתנהל. המבקשת גם ביקשה להצטרף כידיד בית המשפט בבקשה לחשיפת דוחות ביקורת של בנק ישראל בקשר למתן אשראי לחברות בקבוצת אי.די.בי. - ע"מ 5089/16 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' בנק ישראל** (פורסם בנבו, 30.5.2018).
62. המבקשת היא הארגון המוביל בישראל בהגשת תובענות ייצוגיות. המבקשת הייתה הארגון הראשון אשר הגיש תובענה ייצוגית בתחום ניירות הערך ושוק ההון, תביעה אשר אושרה - ראו ת"צ (כלכלית) 2483-09-12 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת (ע"ר) נ' כהן** (להלן: **עניין כהן**). בהליך זה נקבעו לראשונה התנאים להגשת תביעה ייצוגית על ידי ארגון. כן ראו **עניין כהן**, החלטות מימים 18 בפברואר 2013 ו-8 במאי 2013 (פורסם בנבו). כללים אלה אושרו על ידי בית המשפט העליון בעניין **קול ברמה**.
63. בעניין **כהן** נקבע ביחס למבקשת, כי "... התרשמתי כי מדובר בעמותה ראויה שפועלת במספר חזיתות ואף ניכסה לעצמה הישגים משמעותיים בתחום" (פסקה 89 להחלטה מיום 18 בפברואר 2013).

64. מאז הגישה המבקשת תובענות ייצוגיות נוספות - ת"צ (מחוזי מרכז) 10538-02-13 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' אל על נתיבי אויר לישראל בע"מ** (פורסם בנבו, 19.1.2020) (בקשת אישור בגין קרטל עולמי לתיאום מחירי הובלת מטענים בהטסה; להלן: עניין **הצלחה אל-על**); ת"צ (כלכלית) 43065-03-13 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' Perrigo Company** (בקשת אישור בגין הטעיית משקיעים על ידי חברה דואלית, הסתיימה בהסדר פשרה ובפיצוי המשקיעים); ת"צ (מחוזי מרכז) 53990-11-13 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' AU OPTRONIC CORPORATION** (בקשת אישור בגין קרטל עולמי לתיאום מחירי מסכים אלקטרוניים); ת"צ (מחוזי מרכז) 6298-09-15 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' נשר מפעלי מלט ישראלים בע"מ** (בקשת אישור בגין מחיר מופרז של מלט); ת"צ (מחוזי מרכז) 49512-01-16 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' אלאלופ** (בקשת אישור בגין גבייה לא חוקית של עמלות על ידי סוכני אניות); ת"צ (מחוזי מרכז) 21099-05-17 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' חברת החשמל לישראל** (בקשת אישור בגין תעריפי חשמל במכירה מרוכזת); ת"צ 65546-02-18 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת נ' UBS** (בקשת אישור בגין הנהגת שערי חליפין מלאכותיים); ת"צ (מחוזי מרכז) 60157-11-18 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת (ע"ר) נ' מדינת ישראל – משרד התחבורה** (בקשת אישור בגין יתרות זכות המוחזקות בידי משרד התחבורה ואינן מועברות לזכאים); וכן ת"צ (מחוזי ירושלים) 71208-12-18 **הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת (ע"ר) נ' כלל חברה לביטוח בע"מ** (בקשת אישור בגין ביצוע תשלומים והחזרים של כספים המגיעים למבוטחים באמצעות המחאות).
65. המבקשת פעילה בהיבטים נוספים הנוגעים לתובענות ייצוגיות וקידומן, לרבות בעניין הקמת הקרן למימון התובענות והקרן לניהול ולחלוקת כספים הנפסקים כסעד.
66. ביום 15 בדצמבר 2015 המבקשת זכתה בהכרה מטעם שרת המשפטים, כארגון לפי סעיפים 15 ו-18 לחוק תובענות ייצוגיות. מאז בוטל הצורך באישור זה בחוק, והמבקשת ממשיכה לפעול בדרך של הצטרפות לתובענות ייצוגיות קיימות והבעת עמדות בקשר להסדרי פשרה. המבקשת אף הוכרה על ידי שרת המשפטים כארגון צרכנים, שרשאי לנקוט פעולות שונות לפי חוק התחרות הכלכלית, התשמ"ח-1988.
67. נכסי המבקשת והכנסותיה משמשים להגשמת המטרות הציבוריות שלה בלבד. היא איננה פועלת מטעם מפלגה או גוף פוליטי אחר, או בזיקה לאחד מאלה או לקידום מטרות של אחד מאלה.
68. התובענה עוסקת בתחום המטרות הציבוריות שהמבקשת פועלת בהן. המבקשת פועלת למען אכיפה אזרחית נגד מעוולים. התובענה דורשת שהמשיבים יפעלו כחוק וידווחו לאפוטרופוס הכללי.
69. אין ספק שהמבקשת היא ארגון המתאים לפעול כמבקשת בבקשת האישור.
70. בנסיבות העניין, קיים קושי אינהרנטי לניהול ההליך על ידי בעל עילה אישית. בעניין **קול ברמה**, בית המשפט העליון קבע כי יש לפרש את דרישת הקושי, בכל עניין לפי נסיבותיו. הוצגו מספר אינדיקציות שעשויות להעיד על קיומו של קושי כאמור, ביניהן "תחומים או מצבים שבהם הניזוקים הישירים אינם מודעים לעצם הפגיעה בהם בשל פערי ידע או היעדר יכולת להבין את הפגיעה" (עניין **קול ברמה**, פסקה 38 לחוות הדעת של השופט דנציגר). זהו בדיוק המצב בענייננו. לא ניתן לאתר תובע בעל עילה אישית, מהטעם הפשוט כי מי שכבר מודע לכספים שמוחזקים עבורו, יכול לשקול אם לפעול בהם, וביחס אליו אין עוד תועלת בפנייה לאפוטרופוס הכללי. בקשת האישור מוגשת בעיקר בשל כך שבעלי הנכסים העזובים אינם יודעים על נכסיהם.

71. ועוד, בת"א (מחוזי ת"א) 2717-07 **סלע נ' האפוטרופוס הכללי** (פורסם בנבו, 30.01.2013), נקבע כי "... הבעיה בסוגיה זו היא מובנית. בעלי הזכויות ברכוש העזוב הם – נעדרים – נעדרים 'עלומים', אין מי אשר ישמיע את קולם, יביא את עניינם לפתחו של ביהמ"ש, ואין מי אשר ייצג את האינטרסים שלהם". באותו מקרה לא דובר בתביעה ייצוגית. עם זאת, הקושי עליו עמד בית המשפט, רלוונטי ביותר לענייננו.
72. הנה, מתקיימות כל הדרישות להגשת התביעה הייצוגית על ידי המבקשת.
73. סעיף 8(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי "בית המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה: (1) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה; (2) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין; (3) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת; ... (4) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בתום לב". תנאים אלה מתקיימים.
74. היסודות של עילות התביעה משותפים לכל חברי קבוצת התובעים. המשיבים נוהגים עם כל חברי הקבוצה באותו אופן. הם מסרבים לפעול בהתאם לדין. ברור לחלוטין כי התנהלות המשיבים נוגעת לכל חברי הקבוצה.
75. לשם ברור עילת התביעה בית המשפט הנכבד יידרש לדון ולהכריע בשאלות המשותפות הבאות – מהי חובת הדיווח המוטלת על המשיבים; האם המשיבים רשאים לקבוע סכום מינימום לחובת הדיווח; האם המשיבים נושאים באחריות בשל כך; לאילו סעדים זכאים חברי הקבוצה; ועוד. ברור כי היסודות המשותפים לחברי הקבוצה מהווים המרכיב העיקרי, אם לא הבלעדי, בהתדיינות זו. המערכת העובדתית והמשפטית, עליה מבוססת הבקשה, משותפת לכל חברי הקבוצה.
76. נוכח הנימוקים שהצגנו, ברור כי קיימת אפשרות סבירה, ואף למעלה מכך, שהשאלות המשותפות יוכרעו לטובת הקבוצה.
77. תביעה ייצוגית תעמיד את הדרך היעילה וההוגנת להכרעה בעניין.
78. עניינם של חברי הקבוצה מיוצג ומנוהל בדרך הולמת ובתום לב. המבקשת פועלת על מנת לתקן את הליקויים בהתנהלות המשיבים, ולהשיג סעד הולם עבור חברי הקבוצה. זהו האינטרס היחיד המניע אותה.
79. לסיכום, כל התנאים לאישור התובענה כייצוגית מתקיימים בבירור.

חלק שביעי - סוף דבר

80. בבדיקה שבוצעה בפנקס התובענות הייצוגיות, התברר כי תלוי ועומד בפני בית המשפט הנכבד הליך, שעוסק בעניין דומה - ת"צ (מחוזי מרכז) 10205-05-18 **מנטל נ' בנק לאומי לישראל בע"מ** (להלן: עניין **מנטל**). בקשת אישור זו באה בעקבות הליך קודם - ת"צ (מחוזי ת"א) 34724-04-15 **רשף נ' בנק לאומי לישראל בע"מ** (פורסם בנבו, 26.02.2018) (להלן: עניין **רשף**). עניין **רשף** הסתיים בהסכם פשרה, לפיו הבנק שנתבע התחייב לזכות את חברי הקבוצה בהפרשי הצמדה וריבית. מהפשרה הוחרגו פקדונות שסכומם אינו עולה על 1,000 ש"ח. בשם הבעלים של פקדונות אלה הוגשה הבקשה בעניין **מנטל**. כמו כן, ת"צ (מחוזי מרכז) 52441-06-18 **טנא נ' בנק דיסקונט לישראל בע"מ** (פורסם בנבו, 21.06.2018) (להלן: עניין **טנא**) עוסק בנכסים עזובים הנמצאים בידי בנק, והפרת חובותיו לדיווח לאפטרופוס הכללי. עניינו שונה, הואיל וההליכים הקודמים לא עוסקים בהנהגת סכום מינימום לדיווח ללא בסיס בחוק, אלא במחדלי הבנק בפעולות איתור ודיווח. מכל מקום, אם בית המשפט הנכבד יראה לנכון לקיים את ההליכים בפני אותו מותב, למבקשת לא תהא עמדה בקשר לכך.
81. לסיכום, המשיבים מחייבים לדווח על נכסים עזובים שמוחזקים על ידיהם. הם סייגו את החובה ללא בסיס חוקי. הם מסבים לבעלי הנכסים נזק, ומפיקים לעצמם טובת הנאה ורווח. הליך זה נועד לשים סוף לתופעה, ולהביא את המשיבים להשיב את הרווחים שהם הפיקו, ולפצות בגין הנזקים.
82. בקשה זו נתמכת בתצהיר של מר בן ציון ציטרין, יושב ראש הוועד המנהל של המבקשת, המאמת את העובדות המופיעות בה.
83. בית המשפט הנכבד מתבקש לאשר את התביעה כתובענה ייצוגית, ולתת הוראות בקשר לניהול התביעה, כאמור בפתח הבקשה.
84. מן הדין ומן הצדק לקבל את הבקשה.

 עופר לוי, עו"ד עופר לוי, עורך דין	 אהרן רבינוביץ, עו"ד גיל רון, קינן ושות', עורכי דין באי-כוח המבקשת	 גיל רון, עו"ד גיל רון, קינן ושות', עורכי דין
---	--	---